

Aktif Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği

Hamza Kurtkapan

Dr. Araş.Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyoloji

Adres: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Nevşehir, Türkiye

E-posta: hamzakurtkapan@nevsehir.edu.tr

Geliş Tarihi: 7 Ağustos 2018 ; Kabul Tarihi: 14 Aralık 2018

doi: 10.24876/senex.2018.13

Künye: Kurtkapan, H., (2018). Aktif Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği . *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 2, s. 38-52.

Özet

Aktif yaşlılık, bireylerin 65 yaş sonrası dönemde sosyal ve ekonomik hayata daha fazla katılabilmelerini anlatır. Yaşın ilerlemesiyle birlikte ortaya çıkan bir takım bedensel gerilemeler, bireylerin aktifliğini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kentsel mekân ve donatıların gençler lehine düzenlenmesinden kaynaklı bazı fiziksel engeller de yaşlıların aktifliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden yaşlıların aktivitelerini artırma yönünde desteklenmeleri gerekmektedir. Bu çalışmada, İstanbul'da ilçe yerel yönetim hizmetlerinin yaşlıların aktifliklerine katkısını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Araştırma İstanbul'da yaşlı nüfusun fazla olduğu ilçe belediyelerinde görevli ve gönüllü 30 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar 15 Haziran- 20 Ağustos 2016 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde yapılmıştır. Araştırma verileri betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Bulgular arasında yerel yönetimler çeşitli çevre düzenlemeleri yaparak yaşlıların aktifliklerine dolaylı, onları gönüllü organizasyonlara dahil ederek de doğrudan katkı sağladığına dair ifadeler yer almaktadır. Belediyelerin yaşlıları aktif olmaya motive edici hizmetleri arasında sağlanan ekonomik kolaylıkların yanında, gezi ve sinema gibi kültür-sanat etkinliklerine katılmalarını kolaylaştırmak başta sayılabilir. Sosyal yaşam merkezleri gibi mekanlarda atölye faaliyetleri, eğitim, spor faaliyetleri, yemek toplantıları, dini sohbetler ve deneyim aktarım faaliyetleri de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler:

Aktif Yaşlılık • Gönüllülük • Kentleşme • Sosyal Hizmet • Yerel Yönetimler

Active Aging and Local Government Practices: The Case of Istanbul

Abstract

Active aging refers to the ability of individuals to participate more in social and economic life after 65 years of age. A number of bodily decline that occur with the progress of age negatively affect the activeness of individuals. In addition, some physical obstacles stemming from urban space and equipment also affect the activity of the older adults. Therefore, older people need to be supported in some ways.

In this study, it is aimed to reveal the contribution of the district local government services to the activeness of the older adults in Istanbul. The survey was conducted with 30 participants in the municipalities where the aged population is high in Istanbul. Interviews were held between June 15 and August 20, 2016 in the accompaniment of a semi-structured interview form. Research data were analyzed by descriptive analysis technique. Among the findings, local governments directly and indirectly contribute to the activities of the older adults by making various environmental regulations and volunteer organizations. Among the motivating services of the municipalities for being active of older adults are the economic facilities as well as culture and art activities such as trip and cinema. Also, workshops, training, sports activities, meal meetings, religious chats and experience transfer activities could also be considered in this context in social life centers

Keywords:

Active Aging • Volunteering • Urbanization • Social Work • Local Governments

Giriş

Teknoloji ve sağlık alanlarında yaşanan gelişmelere bağlı olarak artan yaşam süresi ve azalan doğurganlık ile nüfus giderek yaşlanmaktadır (Turner & Tatlıcan, 2011: 132). 2010 yılında dünyada 800 milyon olan 60 yaş üstü birey sayısı 2050 yılında 2 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir (UN, 2013). Dünyadaki genel eğilime uyan biçimde Türkiye’de de nüfus içerisinde yaşlıların oranı giderek artmaktadır. Ancak Türkiye’deki nüfus yaşlanmasının gelişmiş ülkelere oranla daha hızlı olduğu ön görülmektedirler. Ülkemizde 2018’de %8,5 olan 65 yaş üstü nüfus oranının, 2030 yılında %12’yi, 2050 yılında ise %20’yi geçeceği varsayılmaktadır (UNDESA, 2017). Ülkemizde önümüzdeki otuz yıl gibi kısa bir sürede yaşlıların oranı tıpkı gelişmiş ülkelerdeki gibi hem ekonomik hem de sosyal yaşamı etkileyecek anlamda kritik bir miktara ulaşacağı düşünülmektedir.

Türkiye’deki yaşlı nüfusun büyük bir kısmının gelecekte ağırlıklı olarak kentlerde ve özellikle büyük kentlerde yaşayacağı ön görülmektedir. Yaşlılık döneminde güvenli bir çevrede aktif yaşayabilme başarılı yaşlılık için önemlidir (Şentürk, Altan, 2015: 16). Kentlerde yaşayan yaşlıların aktifliklerine yerel yönetim hizmetlerinin katkı sağladığı söylenebilir. Çalışmada bu kurumların yaşlıların aktifliklerine katkısı incelenmiştir. Yaşlıların aktifliğinden kastedilen onların sosyal, kültürel anlamda hayata katılmalarıdır. Bu çerçevede belediyelerin çevre düzenlemeleri ve gönüllülük etkinlikleri başta olmak üzere, yaşlılara yönelik çeşitli ekonomik kolaylıkları, eğitim, seminer, atölye, gezi, sanat gibi kültürel ve sosyal etkinlikleri incelenmiştir. Yerel yönetimlerin yaşlıların kullanımına tahsis ettikleri sosyal yaşam merkezlerindeki etkinliklere de bu gözle bakılmıştır. Böylece sosyal belediyeçilik kapsamında yerel yönetim hizmetlerinin kentte yaşayan yaşlıların aktifliklerine katkısı yeniden betimlenmiştir.

Yerel yönetim sınırları içinde ikamet eden halkın yaşam standartlarını yükseltmeyi amaçlayan sosyal yardım ve hizmetlerin bütünü, sosyal belediyeçilik kapsamında değerlendirilir (Akarsu, 2014). Sosyal belediyeçilik kapsamında Türkiye’de sağlıklı kentler birliği bünyesinde pek çok belediyede yaşlıların aktifliklerine yönelik hizmetleri bulunmaktadır.

Literatürde yaşlılık döneminde üretkenliğin hem bireysel hem de toplumsal önemini açıklayan aktivite kuramı bulunmaktadır. Bu kuramda yaşlılık döneminin olabildiğince aktif geçirmenin bireylerin yaşam doyumuna olumlu yansıtacağı, anlamlı ve başarılı yaşlılıkta etkili olacağı belirtilmektedir. Bu kurama göre yaşlılar bedensel durumları el verdiği sürece aktifliklerini devam ettirme eğilimi göstermektedirler (Achenbaum vd., 1996: 3–58; Cockerham, 1991: 53). Bu yaşlılıktaki pek çok sorunun üstesinden gelebilme adına gereklidir (Powell, 2006: 49; Victor, 2005: 21). Yaşlılık döneminde kaybolan rollerin yerine yenileri gelmektedir. Aktivite kuramında yaşamdan geri çekilmenin genellikle yaşamın son evresinde yani çok kısa süreliğine gerçekleştiği iddia edilmektedir (Kalınkara, 2011). Ayrıca yaşlılıkta aktifliğin toplumsal bilinç ile ilgili olduğu söylenebilir. Toplumsal bilinç kavramı belirli bir konudaki farkındalığı içermektedir.

Avrupa’da “aktif yaşlanma yılı” gibi uygulamalar ile toplumsal bilinç kazandırma amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ilgili karar alıcıların aktif yaşlılık olanaklarını geliştirmelerini teşvik etme hedeflenmektedir. Böylece yaşlılık döneminde bakıma muhtaçlığı azaltmak istenmektedir (Ceylan, Ayar ve Güner, 2015: 83-84). Bu çalışmada aktif yaşlanma kavramı yerine aktif yaşlılık kavramı özellikle tercih edilmiştir. Çünkü aktif yaşlanma kavramı bütün yaşamı kapsayan genel bir aktifliği anlatırken, aktif yaşlılık ise belirli bir yaştan sonrasındaki üretkenliği belirtmektedir. Burada yaşlılık döneminde aktif olma değerlendirildiğinden aktif yaşlılık kavramı kullanılmıştır.

1990'ların başından itibaren ortaya çıkan sosyal katılım ve aktif yaşlılık kavramı fiziksel aktifliği, işgücüne, sosyal, ekonomik ve kültürel olaylara katılımı içermektedir (Kalınkara, 2013: 1). Dünya sağlık örgütü yaşlılık dönemine odaklanarak sağlıklı yaşlanma ve daha fazla katılımcı olma mesajını da içeren aktif yaşlılık kavramını öne çıkartmaktadır. Aktif yaşlılığın yaşlıların yaşam kalitelerini arttırdığı ve sosyal güvenlik konusundaki fırsatları en üst düzeye çıkartmayı amaçladığı belirtilmektedir (Yalçın, 2013: 18-19; Baran, Bahar Özvarış, 2012:25; Baran, Kurnaz, 2013: 7). Artan yaşam süresinde olabilecek en yüksek kalitede yaşamayı içeren aktif yaşlılık bireyin toplumda etkin olması, ilişki ve rollerini sürdürmesi bileşenlerinden oluşmaktadır (Aydiner Boylu, Ayfer 2013: 130). Bu yaklaşım, yaşlıların herhangi bir engellilik durumlarında bile toplumsal faaliyetlere katılabilmelerini içermektedir. Bu sayede yaşlılar ailelerine, akranlarına daha az yük olmakta hatta topluma katkı sunabilmektedirler. (Yalçın, 2013: 18)

Yaşa bağlı yaşanan bilişsel, fiziksel, ekonomik vb. gerilemeler, bazı yaşlıları desteğe muhtaç kılmaktadır. Yaşa bağlı yaşanan gerilemeler, bazı yaşlıları desteğe muhtaç kılmakta böylelikle de toplumun yaşlılara yönelik yükü artmaktadır. Ayrıca yaşlıların çoğu bedensel ve fiziksel gerilemeler yaşamasa da bireysel ve sosyal birtakım engellerle karşılaşabilmektedirler. Unutulmamalıdır ki Türkiye'de aktif yaşlılığa dönük tüm bu politika ve uygulamaların bir ucunda giderek artan yaşlı bağımlılık oranının getireceği ekonomik ve sosyal yükleri azaltabilme politikacılar tarafından hedeflenmektedir (Ceylan, Ayar ve Güner, 2015: 83-84). Tablo 1'deki Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2017 yılında yaşlı bağımlılık oranı %12,6 olarak ilan edilmiştir. Aktif çalışma çağındakilerden 100 bireye düşen 65 yaş üstü bireyleri ifade eden bu oranın 2023'de %15'i, 2040'ta ise %25'i geçeceği tahmin edilmektedir (TÜİK, 2018). Bu bireylerin aktiflikleri onların bağımlılıklarını azaltmaktadır. Böylece kamunun

yaşlılarla ilgili bazı sorumluluklarını azaltacağı düşünülmür. Bundan dolayı Türkiye'de aktif yaşlılık politikası önemlidir .

“Yaşlanan bir nüfusa” sahip olan ülkemizde yaşlıların daha fazla aktif olarak hayata dahil olmaları gerekmektedir. Yaşlılık döneminde aktif olabilen ileri yaştakiler gençlere daha az bağımlı olmaktadır. Bundan dolayı bu çerçevede sosyal politika uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bazı yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik sabah sporu yaptırımları ve yaşlıların toplanacakları mekân tesis etmeleri bu uygulamalara örnek gösterilebilir. Ancak yine de yerel yönetimlerin bu tarz hizmetlerinin yaşlıların aktifliklerine ne kadar çözüm üretebildiği tartışmalıdır. Bu faaliyetler, genelde yapıldığı üzere yaşlılar haftası gibi özel zamanlarda değil de tüm yıl boyu yapılması gerekmektedir (Ceylan, Ayar ve Güner, 2015: 102).

Türkiye'de yaşlılara yönelik yapılması gerekenler, sosyal politikanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Yaşlıların aktif yaşayabilmeleri için çevresel birtakım düzenlemeler bu uygulamalardandır. Yerel yönetimler bazı durumlarda yaşlıların özelliklerini düşünerek kamusal alan düzenlenmesi yapmaktadır. Böylece onların daha fazla sosyal alana çıkmaları desteklenmektedir. Yanı sıra yerel yönetimlerin yaşlılara özel mekân tahsis etmeleri, sosyal ve kültürel faaliyetleri de kentteki yaşlıların daha fazla sosyalleştirdiği söylenebilir.

Yerel yönetimlerde yaşlıların yararlandığı sosyal ve kültürel hizmetlerden kastedilen, bu hizmetlerden yararlananların çoğunluğunu yaşlıların oluşturduğu ya da onlara özel düzenlenmiş konser, tiyatro, sinema, gösteri gibi hizmetlerdir. Ancak bahsedilen bu hizmetler Türkiye'de illere göre farklılık göstermektedir. İstanbul'da yapılan bir araştırmaya göre İstanbul'un ilçe belediyelerindeki bu tarz sosyal ve kültürel hizmetler, Türkiye ortalamasından fazladır. İstanbul'da belediyelerin %71,80'inde

yaşlılara özel gün ve yaşlılık haftası kutlanmakta; %35,90'ında kültürel hizmetler ve %35,90'ında ise gezi etkinlikleri düzenlenmektedir (Ceylan, Ayar ve Güner, 2015: 102). Bu çalışmanın amacı İstanbul'da yaşayan yaşlıların aktif bir hayat geçirebilmelerinde yerel yönetimlerin katkısını ortaya koyabilmektir. Bu çerçevede İstanbul'da bir kısım ilçe belediyelerin sosyal yaşam merkezlerinin faaliyetleri, gönüllülük etkinlikleri, projeleri, indirim uygulamaları incelenmiştir. Yerel yönetim hizmetleri yeniden değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın Modeli

Yerel yönetimlerin kentte yaşayan yaşlıların aktiflik düzeylerine katkısı nitel araştırma sınırları içerisinde incelenmiştir. Yaşlılar ile en fazla etkileşimde olduğu düşünülen bir grup profesyonel ile mülakat yapılmıştır. Bu çerçevede araştırmada hem betimleme yapılmış hem de çeşitli temalar geliştirilmiştir (Creswell, 2015: 98; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 75). Elde edilen veriler yerel yönetimlerin kentte yaşayan yaşlıların aktifliğindeki rolünü değerlendirmeye yararmıştır.

Çalışma grubu İstanbul'un ilçe yerel yönetimlerde çalışan personellerden oluşmaktadır. İlçelerin seçiminde o ilçedeki yaşlı nüfusun yoğunluğuna bakılmıştır. İstanbul'da toplam yaşlı nüfus sayısının yüksek olduğu Kadıköy, Üsküdar, Fatih ve Maltepe ilçeleri ile yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu Beşiktaş, Şişli ilçelerinde ağırlıklı olarak çalışılmıştır. Ümraniye, Eyüp, Bağcılar, Beylikdüzü, Bakırköy, Eyüp ilçelerinden birer katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların yarısı 50 ile 70 yaş arasında iken diğer yarısı 30 ile 50 yaş arasında yer almaktadır. Belediyelerde görüşmeyi kabul eden katılımcılara kartopu örneklem tekniği ile ulaşılmıştır. Toplamda 30 katılımcının 13'ü erkek 17'si kadından oluşmaktadır. Katılımcıların yarısı hizmet sağlayıcı memur, dokuzu birim amiri ve altısı emeklilerden oluşmaktadır. Katılımcılara ait atıflar kod isimler

üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri nitel veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu literatür taraması ve ön saha araştırmaları ile geliştirilmiştir. Yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik hizmetleri hakkında ilgili profesyoneller ile mülakat yapılmıştır. Katılımcıların yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik hizmetleri hakkında yeterli bilgi birikimine sahip oldukları varsayılmıştır. Katılımcıların araştırma sorularına samimi ve içtenlikle doğru cevap verdikleri düşünülmüştür. İlgili yaşam merkezlerinde yapılan gözlemler ile çalışma güçlendirilmiştir. Ayrıca yerel yönetimlerin faaliyet raporları doküman analizine tabi tutularak veri kaynaklarını çeşitlendirmek amaçlanmıştır. Böylece çoklu teknik kullanılarak araştırmanın geçerliliğine katkı hedeflenmiştir. (Kümbetoğlu, 2005: 49)

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmaya resmi izin yazışmalarıyla başlanılmıştır. Haziran 2016'de Kadıköy ve Bağcılarda pilot uygulama ile başlanılan çalışmada Ağustos 2016'da yapılan mülakatla tamamlanmıştır. Etik kurallar çerçevesinde görüşme öncesinde katılımcılara bilgi verilerek katılımcıların onayları alınmıştır. Görüşme formu eşliğinde yapılan mülakatların dört tanesi hariç tamamında ses kaydı alınmıştır. Yerel yönetim personeliyle mesai saatleri içerisinde yapılan görüşmeler kimi zaman yarım saati aşmayacak şekilde kısa zaman dilimlerinde gerçekleştirilebilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular betimsel analiz tekniğine tabi tutulmuştur. Bu aşamada öncelikle ses kayıtları deşifre edilerek analize hazır hale getirilmiştir. Bu çözümlenen görüşmeler kodlanarak, kategorilere ulaşılmıştır (Creswell, 2015: 101). Betimsel analizde elde edilen veriler önceden belirlenen başlıklar

altında toplanıp yorumlanmıştır. Katılımcılara kod isimleriyle referans gösterilerek onların kimlikleri korunmuştur (Kümbetoğlu, 2005: 175).

Bulgular

Kentler yaşlılar için pek çok avantajlar barındırmasının yanında birtakım sorunları da içermektedir. Kentte yaşayan yaşlılar giderek daha fazla sosyal hayattan uzaklaşmakta ve onların aktiflikleri azalmaktadır (Moody&Sasser, 2012: 7; C. R. Victor, 2005: 25; Weeks, 1984: 19–33). Kentlerde değişen aile yapısı bu sorunları tetiklemektedir. Büyük kentlerde artan bireysellik tüm yaş grupları içerisinde en fazla yaşlıları etkilemektedir (Baran, 2012: 147). Bu durum kentlerde yaşlıların sosyal hayata katılımlarını kolaylaştırıcı hizmetleri planlamayı zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede yerel yönetimlere büyük sorumluluk düşmektedir. Bu çalışmada kentsel mekânlarda yaşlılara yönelik sosyal, kültürel ve eğitim odaklı İstanbul'un yerel yönetim hizmetlerine bakılmıştır.

Bahsedilen hizmetlere geçmeden önce kentte yaşlı olmanın dezavantajları sorusuna katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle kentlerin yaşlılar için taşıdığı engellerden bahsetmek gerekebilir. Katılımcıların bazısı kentte yaşayan yaşlıların aktifliğine içsel ve dışsal çeşitli engellerden söz etmektedirler. Bu katılımcılar içsel engeller arasında yaşlıların kendilerini toplumdaki soyutlama ve bir kenara çekilme isteğinden söz etmektedirler. Bazı yaşlıların ekonomik yetersizliklerini de onların kendilerinden kaynaklı içsel bir engel olarak ifade edilmektedir. Kimi yaşlıların giderek kötüleşen ekonomik koşulları nedeniyle kentte ulaşım, rekreasyon ve dinlenme mekânı masraflarıyla karşılaşmaları sebebiyle sosyal yaşama daha az katılabildiklerine dikkat çekilmektedir.

Bazı yaşlılar bedensel gerilemelere bağlı hareket zorluğu yaşayabilmektedirler. Yaşlıların özelliklerine uygun yapılmayan kentsel mekanlar

özellikle bazı yaşlıların aktifliğine dışsal bir engel olabilmektedir. Bazı mekanlardaki hareket kabiliyetlerini kısıtlayan kaldırım, yaya geçidi, park ve bahçe ile toplu taşıma hizmetlerindeki aksaklıklar yaşlılar için engel taşıyabilmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı kent donatı ve alanları planlanırken yaşlıların pek dikkate alınmadığından şikâyet etmektedirler. Ayrıca bazı katılımcılar Kapitalizmin "gençlik ve üretkenlik mitleri" üzerinden kentsel mekanların gençlere göre planlanmasından yakınmaktadır. Bu durum da haliyle yaşlıların sosyal katılımını ve dolayısıyla aktifliklerini olumsuz etkilediğini belirtmektedirler.

İstanbul'da yapılan bir araştırmaya göre kentlerde yaşayan yaşlıların önemli bir oranı fiziksel olarak sosyal yaşama katılabilme potansiyeline sahiptir (Otrar ve Kurtkapan, 2015). Ancak katılımcıların bazısına göre bu yaşlıların bir kısmı çeşitli kaygıları sebebiyle kamusal alana çıkmıyorlar: Yaşlıların büyük bir kısmı düşmekten korktuğu için merdivende, kaldırımda yürümek istemiyor. Tiyatroya, sinemaya gitmeye ihtiyacı var ama gitmiyor(20, 40, E, Amir).Katılımcıların bazıları gibi kentteki bu zorluklardan dolayı evlerinden dışarı çıkamayan yaşlıların sayıları gün geçtikçe artmaktadır.

Yaşlıların sosyal aktifliklerinin önünde onların kişisel ve ekonomik özelliklerinin yanı sıra sosyal içerikli dışsal birtakım engeller de bulunabilmektedir. Katılımcıların bazısı toplumda yaşlıları dışlayıcı algının yaşlıların aktifliğinde engel oluşturduğunu belirtmektedirler. Ülkemizde yaşlılık dönemine ilişkin toplumun yaşlılık algısı hiç de iç açıcı değildir. Bu algının genel hatlarını yaşlı hizmetlerini kurumların organize etme biçimleri gösterebilir. Araştırmada belediyelerin yaşlılarla ilgili çalışmaları genellikle engelli ve hasta yaşlılar üzerinden yaptığı görülmektedir.

Katılımcıların yaşlıların aktifliğine ket vuran olumsuz algının değişmesiyle ilgili önerileri bulunmaktadır. Bazı katılımcılar bu olumsuz

algının değişmesi adına eğitim kurumlarında ve ailede gerekli bilincin bireylere verilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca kültürel mirasımızdan gelen güzelliklerden hareketle yaşlılara davranış ilkelerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan birisi yaşlıları acınacak bireyler olarak görmenin yerine onların desteklenmesi gereken bireyler olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir. Yaşlılara yönelik bu desteklenecek aktif bireyler olarak görmenin özellikle ailede ve ayrıca okulda gençlere aşılması gerektiğini belirtmektedirler: Kızım(a) sokakta gördüğü (yaşlıyı) acınacak bir insan olarak (değil de) desteklenecek bir insan olarak görme(si) gerektiğini öğretirim. Böylece yaşlıların da bir şeyler yapabileceklerini (kızıma) hissettirim (11, 41, E, Uzman). Yaşlıları üretken ve aktif görmenin onları daha fazla girişken ve faal kıldığı bilinen bir gerçektir.

Katılımcıların bazısına göre Türkiye’de şöyle bir şey var: Yaşlandım, köşeye çekil; bu doğru değildir(20, 40, E, BA, Amir). Zira yurtdışından gelen, 80, 90 yaşındaki yaşlılar danslar ediyorlar, bizim yaşlılarımız ise maalesef ölümü bekliyor (11, 41, E, Uzman.) İlk önce yaşlılarımızda bu zihniyetin değişmesi gerekmektedir. Yaşlıların belirli bir yaştan sonra kenara çekilirim düşüncesinden vazgeçmesi gerekmektedir. Ayrıca bu yaşlıların kentte daha fazla kamusal alana çıkabilmeleri için öncelikle toplumda yerleşik olan “yaşlılar işe yaramaz” algısının ortadan kalkması ve yaşlılık dönemine ilişkin pasif yaşlı algısının değişmesi gerekmektedir. Zira kentte yaşayan yaşlıların büyük çoğunluğu beden ve zihin sağlığı yerinde yaşlılardan oluşmaktadır (Otrar, Kurtkapan, 2015: 135).

Gönüllü organizasyonlar ile aktif yaşlılık

Katılımcıların bazısına göre kentte yaşayan yaşlıların belediyelerin gönüllü faaliyetlerine katılmaları onları daha aktif kılmaktadır. Onlara göre “emeklilikte artık çalışılmaz” düşüncesinin yerine emeklilikte gönüllü ol ve aktif kal

düşüncesinin yaygınlık kazanması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin emeklilik döneminde gönüllü olunabilecek alanlar açması gerekmektedir. Zira gönüllük çalışmaları ekonomik anlamda doyuma ulaşmış yaşlıların sosyal ve psikolojik açıdan da doyuma ulaşabilmelerine yardımcı olabilecektir. Ayrıca gönüllü faaliyetlere katılabilme, yaşlıların kişisel özellikleri ile yakından ilişkilidir.

Bazı katılımcılar belediyelerin gönüllü faaliyetlerine katılan yaşlıların belirli özellikleri üzerinde durmaktadır. Öncelikle sosyal sorumluluk bilincine sahip yaşlıların, daha fazla gönüllü oldukları belirtilmektedir (09, 57, E, Amir). Yine başka bir katılımcı, sosyal ve paylaşımcı kişiliğin yaşlının gönüllü çalışmalara katılmasını teşvik ettiğini belirtmektedir. Ayrıca bu gönüllülerin sosyal ve ekonomik düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Katılımcının birisi eğitilmiş yaşlıların bir kısmının gönüllü ve aktif olduklarını belirtmektedir (27, K, 65, G, Emekli).

Sosyal yaşamda aktif olan yaşlıların daha fazla gönüllülük etkinliklerine katıldığı ifade edilmektedir: Biz onları [gönüllü yaşlıları] daha çok aktif yaşlı kategorisinde görüyoruz. (07, 27, K, Uzman). Bu yaşlılar kentsel sorunları tartışabilmekte, mahallenin ihtiyaçlarına dönük sorumluluk alabilmektedir. Yaşlılık döneminde aktif olabilme daha önceki dönemlerdeki deneyim ve alışkanlıkları ile yakından ilgilidir. Bu duruma örnek olarak katılımcının birisi, emeklilik sonrası gönüllü çalışmalarda bulunmasını meslek yaşamındaki hareketliliğe bağlamaktadır: Çalışma hayatım çok aktifti, emeklilik sonrası bu aktifliğimi gönüllü faaliyetler ile sürdürdüm (27, 65, K, Emekli).

Ayrıca yaşlıların kentsel sorunların çözümüne ilişkin gönüllü olarak geliştirdikleri proje örneklerine rastlanılmıştır. Yerel yönetimlerin yaşlıların deneyim, birikim ve üretkenliklerinden yararlanılabileceğine güzel bir örnektir: Emekli, 70 yaşlarında eski okul müdürleri, profesör, emekli olmuş bireyler iftar organizasyonundan,

çocuk eğitimine kadar çeşitli projeler getirmişler (16, 45, E, Amir).

Deneyim aktarabilecekleri mekanlar oluşturulan yaşlılar köşelerine çekilmek yerine birikimlerini gençlere aktarma ve aktif olma fırsatına kavuşmuş olmaktadır. Katılımcıların bazısına göre kente sahip çıkan kent için üreten, düşünen ve paylaşan yaşlılar oluşturma, kamunun politikalarının merkezinde olmalıdır: Kültür merkezlerinde o bilgi birikimli yaşlılarımızın birikimleri değerlendirilebilir. Tavsiye denilen zahmetsiz bilgiyi taşıyan ihtiyarların bilgilerinin aktarımı sağlanmalıdır (15, 40, E, Amir). Günümüzde çocukların gelişiminde deneyim aktarımının önemine dikkat çeken kimi katılımcılar, emeklilerin birikimin değerlendirilmesi için belediyelerde proje geliştirilmesinin önemini vurgulamışlardır: Uzmanlığı olan emeklilerin bilgi, birikim ve deneyimlerinden yararlanmak istiyoruz (09, 57, E, Amir). Bu doğrultuda çeşitli projeler, etkinlikler ve organizasyonlar yapılabilir: Özellikle sporcular meslek icabı genç yaşta emekli oluyorlar, bunlar parklarda her sabah (halka) spor yaptırabilirler (07, 27, K, Uzman).

Belediyenin çeşitli faaliyetlerinde gönüllü olan yaşlıların sosyal hayatta aktif oldukları söylenebilir. Katılımcılardan birisi yaşlılardan bir grubun gönüllü olarak evlenecek çiftlere sağlık alanında bilgilendirme yaptıklarını anlatmıştır: Aktif yaş alanlar, evlenme dairesinin önünde evlenecek çiftleri Akdeniz Anemisi kontrolü yapmaları konusunda, nazikçe uyardılar (09, 57, E, Amir). Ayrıca yerel yönetimlerin açmış oldukları eğitim programlarında yaşlıların gönüllü eğitimlik yaptıkları tespit edilmiştir. Bu gönüllüler bazen bu kurslarda farklı görevler de alabilmektedirler. Hatta temizlik işlerini bile yapabilmektedirler: Tüm ofisin, tuvaletlerin temizliği[ni] tamamen gönüllü yaşlılarımız yapıyor (09, 57, E, Amir). Bahsedilen gönüllü faaliyetler ile yaşlılar sosyal yaşama daha fazla katılabilirler söylenebilir. Hem aktif yaşlılar gönüllülük faaliyetlerinde daha çok yer alıyorlar hem de gönüllülük faaliyetlerinde

bulunan yaşlılar daha fazla aktif kalabiliyorlar. Bundan dolayı yaşlılıkta gönüllü olma ile aktiflik arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir.

Aynı zamanda belediyelerin gönüllü faaliyetlere katılmak yaşlıların psikolojilerine de iyi gelmektedir. 70 yaşlarına dayanmış resim öğretmenliği yapan katılımcı sanatsal faaliyetlere katılan yaşlıların rahatladığını kendilerini mutlu hissettiklerini belirtmektedir: Buraya gelip bu tür sanatsal etkinlik yapan [yaşlı] insanlar evlerine huzurlu gidiyorlar (28, 65, E, Emekli). Ayrıca yaşlılar sosyal yaşam merkezlerinde gönüllü olarak eğitimlik yapan yaşlı katılımcı, bunun onun psikolojisine iyi geldiğini dile getirmektedirler: Ben [sosyal yaşam merkezinde] böyle bir hizmetin parçası olmaktan çok mutluyum (27, 65, K, Emekli).

Yerel yönetim hizmetleri yaşlıların aktifliklerini desteklemektedir.

Yerel yönetimlerin yaşlıların aktif katılım engellerini kaldırmaya yönelik hizmetlerinden söz edilebilir. Katılımcıların bazısı başta ev/hane, apartman, kaldırım olmak üzere cadde, yol ve park gibi mekanların inşasında yaşlılara pozitif ayrımcılık yapılarak gerekli düzenleme yapıldığını belirtmişlerdir. Kamusal alanın inşasında yaşlıların ve engellilerin çeşitli engellerini göz önünde bulundurma, kent planlamacılarının temel gündemleri arasında yer almaktadır.

Katılımcıların bazısı İstanbul'da yaşlı dostu kent bağlamında yaşlıların hareket engellerini azaltıcı çalışmaya yola sıfır kaldırım düzenlemesini saymaktadırlar: Kaldırımları yeniledik, kaldırım yüksekliğini düşürdük (16, 45, E, Amir). Bir katılımcı ilçelerinde engebeli alan ve yüksek tepelerin çok olduğunu ve bunun yaşlılara yaşattığı zorluğu aşabilme adına keskin yokuşları kademelendirecek yürüyen merdiven ve asansör uygulaması yapmayı planladıklarını söylemiştir. Ayrıca bazı katılımcılar kentin yokuşlu yerlerine uygun banklar konularak yaşlıların

dinlenerek hareket edebilecekleri alanlar oluşturulduğundan söz etmektedirler. Ayrıca bazı katılımcıların anlattığı yerel yönetimlerin yoksul yaşlılara verdikleri tekerlekli veya akülü sandalye yardımlarını da bu çerçevede değerlendirilebilir.

Yerel yönetimlerin yaşlıların aktifliğini artırıcı hizmetler sorusuna katılımcıların neredeyse tamamı 65 yaş üstü bireylerin yararlanabildiği ücretsiz toplu taşımacılık hizmetini dile getirmişlerdir. Bazı belediyelerin sosyal merkezlerinde ücretsiz ya da indirimli çay, su ikramı ile umumi tuvaletlerin yaşlılara ücretsiz olması yaşlıları toplumsal hayata katılmaya cesaretlendirdiği söylenebilir. Özellikle maddi yoksunluk yaşayan yaşlılar için sosyal katılımı zorlaştıran öğelerin başında tuvalet ve dinlenme yeri maliyeti gelmektedir. Bu yüzden kentte umumi tuvaletlerin ücretsiz, erişilebilir ve temiz oluşu, biyolojik olarak sık tuvalet ihtiyacı olan yaşlıların kamusal alana katılımlarında büyük bir öneme sahiptir.

Yerel yönetimlerde çevre düzenlemesi ve ekonomik zorlukları aşma faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli gezi, eğitim, yaşlılık haftası gibi organizasyonların da yaşlıların aktifliğine katkı sağladığı söylenebilir. Katılımcıların bir kısmı belediyelerdeki yaşlıların da katılabildiği gezi faaliyetlerinin önemli amaçlardan birinin yaşlıları aktif ve sosyal kılma olduğunu belirtmişlerdir: İstanbul içinde geziler organize ediyoruz ki evlerinden çıksın sosyalleşsin ve aktif olsunlar (13, 45, E, Amir). Yerel yönetimlerin şehir içi başta olmak üzere civar şehirlere geziler organize ettiklerini belirtmişlerdir. Bu gezilerde yaşlılar genelde şehir içinde müze ya da tarihi camilere; şehir dışında ise Edirne ve Çanakkale'ye götürülmektedir. Belediyelerin düzenlediği gezi faaliyetlerine yaşlılar genellikle tüm yaş gruplarıyla birlikte katılmaktadırlar. Ancak kimi zaman sosyal yaşam evini kullanan yaşlılara özel düzenlenen geziler de bulunmaktadır.

Katılımcıların önemli bir kısmı belediyelerin

eğitim ve seminer faaliyetlerini de yaşlıların aktifliklerine katkı sağlayan hizmetler arasında saymaktadırlar. Atölye eğitimleri ve kurslar aracılığıyla bazı yaşlıların yeni uğraşlar edinebildiklerini belirtmektedirler (08, 34, K, Uzman). Ayrıca belediyelerin yaşlılar sosyal yaşama katılmalarına destek olma adına sinema ve tiyatro etkinlikleri olmaktadır. Yaşlılar bu hizmetleri tüm yaş grubundakilerle birlikte almaktadırlar. Bazen yaşlılara özel olarak da düzenlenmektedir: Yaşlıları sinemaya götürüp, onlara nostaljik film izletiyoruz (05, 28, K, Uzman). Ayrıca belediyelerin yaşlıların aktifliğini arttırmaya yönelik sanat atölyeleri bulunmaktadır: Resim atölyesine on [yaşlı] katılıyor. Resme ait pek çok şeyi öğretiyoruz. En sonunda (resimleri) Kültür Merkezi'nde sergiledik (28, 65, E, Emekli).

Diğer taraftan bazı katılımcılar yerel yönetimlerce yaşlılara yönelik özel gün ve haftalarda düzenledikleri yemek programlarından bahsetmişlerdir. Sosyal yaşam merkezinde ya da lokal bünyesinde yapılan bu organizasyonlara yaşlılardan katılımın fazla olmadığından şikâyet edilmektedir. Belirli zamanlarda yemek düzenliyoruz ama kaç kişi oluyor, 60 kişi oluyor. O da senede bir kere anca oluyor (08, 34, K, Uzman). Ayrıca kimi katılımcılar belirli periyotlarla diyanette görevlilerin yaşlılara yaptığı sohbet ve etkinliklerden söz etmişlerdir: İki haftada bir Diyanet'ten bir hoca cuma günleri sohbet ediyor, Kuran okuyor ve dualar ediyor (14, 60, K, Amir). Bahsedilen özel gün, yemek ve dini sohbet organizasyonlarının yaşlıların aktifliklerine katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu bazı ilçelerde belediye yaşlılara sabahları hoca eşliğinde spor etkinliği organize etmektedir: Belediye onlara (yaşlılara) profesyoneller tahsis ediyor ve sabahları spor yapıyorlar (09, 57, E, Amir).

Yine de bahsedilen çevresel düzenlemelerin ve hizmetlerin yetersizliğini katılımcı (yaşlılara) onlara özel, onların rahat, konforlu hareket edebileceği alanlar arttırılmalı (20, 40, E, Amir) sözüyle belirtmektedir. Bu tarz şikayetler ile birlikte kimi katılımcıların bir takım istek ve önerileri de olmuştur. Katılımcıların bazısı belediyelerden özellikle ormanlık alanlarda daha fazla sosyal tesis açmalarını ve bu tesislerde yaşlılara daha fazla ekonomik ayrıcalık tanınmasını istemektedirler (01, 40, E, Uzman). Şunu belirtmek gerekir ki belediye tesislerinde koşulların iyileştirilmesi ve ücretlendirmede yaşlılar lehine iyileştirmelere gidilmesi onların aktifliklerine katkı sağlayacaktır.

Katılımcıların bazısına göre yaşlıların bir kısmının aktifliklerini sürdürebilmeleri ekonomik ve mekânsal açıdan yerel yönetimlerin bir miktar desteği ile mümkündür. Örneğin fotoğraf merakı olan bir yaşlı bu fotoğrafların baskı ve sergilenmesi için yerel yönetim tarafından desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir: [fotoğrafların] büyütme maliyeti bulunmaktadır. Nerede sergileyeceksin, belediye bunlara baksın, sergiye değer bulduklarının maliyetini üstlenip, sergilesinler (30, 68, E, Emekli).

Yerel yönetimlerin sadece yaşlılara yönelik hizmetler nedir sorusuna katılımcıların tamamı ücretsiz toplu taşıma hizmeti cevabını vermişlerdir. Yaşlıların aktifliklerine katkı sağlayıcı bu hizmet ve yaşlılara yönelik çevre düzenlemeleri ile şehir içi ve dışı geziler çalışma yapılan ilçelerin tamamında; sosyal tesislerde indirim ve eğitim ve seminerler tamamına yakınında; sanat atölyeleri, sinema ve tiyatro yarısından fazlasında; yaşlılar özel yemek, dini sohbet ve sabah sporları ise çok azında yapılmaktadır. Yaşlıların aktifliklerini arttıran genel hizmetlerin yanı sıra çalışma yapılan ilçelerin bir kısmında açılmış olan ve bazı ilçelerde açılacak olan sosyal yaşam evleri de yaşlıların aktifliğine katkıları bağlamında analize dahil edilmiştir.

Yaşlıların artan kamusal alan ihtiyacı ve sosyal yaşam evleri

Çalışma yapılan beş ilçede bulunan bazı sosyal yaşam merkezlerinin kentte yaşayan yaşlıların aktifliklerinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bu merkezler yaşam evi, emekli kahvesi, lokal gibi isimlerle açılmışlardır. Katılımcıların bazısı sosyal yaşam merkezlerinin sağlık amacıyla değil de daha çok sosyalleşme amacıyla kullanıldığının altını çizmiştir: Aslında amacımız, 65 yaş üzeri bireyleri sosyal anlamda desteklemek, onları aktif duruma getirmektir (03, 30, K, Uzman). Bazı yaşlılar bu merkezler aracılığıyla daha fazla toplumsal hayata dahil olabilmektedirler. Ayrıca katılımcıların bazısı buralarda kimi yaşlıların çeşitli hobiler geliştirebildiğinden bahsetmektedirler.

Peki bu merkezlerde yapılacak aktiviteleri neye göre seçiyorsunuz? Sorusuna katılımcıların bazısı yaşam merkezlerindeki faaliyetler, yaşlıların istekleri ve diğer il ve ilçelerdeki iyi örnek uygulamalara göre seçtiklerini belirtmektedirler. Böylece yaşlıların her türlü kültürel faaliyetlerini yapabilecekleri şekilde donattık(ları) (13, 45, E, Uzman), bu merkezlerde yaşı ilerlemiş yaşlıların (kaliteli zaman geçirecekleri) meşgul olacakları, faaliyetler düzenlediklerini belirtmektedirler (20, 40, E, Amir). Katılımcıların bazısı yaşlıların ev içinde zamanlarının çoğunu televizyon izleyerek vakit geçirdiklerinden şikâyet etmektedirler: Yaşlılar evde tek başına, televizyonun başında zamanını geçiriyorlar. Şimdi o insan buraya gelince bir şeyler yapıyor, oyalanıyor (28, 65, E, Emekli). Yaşlılar için mahalli düzeyde açılan sosyal yaşam merkezleri onların çeşitli etkinlikler aracılığıyla aktif olmaları açısından işlev gördüğü söylenebilir.

Ayrıca yaşlıların aktif olabilecekleri kamusal alan ihtiyaçları bulunmaktadır. (Yaşlılar için) kamusal alan yaratmak lazımdır. Buralarda yaşlılar kendilerini temsil edebiliyorlar (02, 32, E, Uzman). Bunun için de yerel yönetimlerin

sorumluluk alması gerekmektedir: Özel alanda, özel ihtiyaçlarını karşılayan yaşlılar, kamusal ihtiyaçlarını (bu merkezlerde) karşılıyor (02, 32, E, Uzman). Belediyelerin sosyal yaşam merkezleri, bazı yaşlıların arkadaşları ile buluşup sohbet edebildikleri kamusal alanların başında gelmektedir. Yaşam merkezlerinin yaşlıların bütün ihtiyaçlarına cevap verdiği söylenemez. Ancak bu merkezler özellikle yalnız yaşayan yaşlılar açısından kentte park ve çay bahçesi kadar önemli bir alternatif kamusal alandır.

Bireyselliğin arttığı kent yaşamında yalnızlık yaşlılarda baş edilmesi gereken önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Günümüz kentlerinde çeşitli nedenlerle evlerinden çıkmayan yaşlıların varlığı bir gerçektir. Bu yaşlılardan bir kısmının çeşitli kaygılarını azaltarak onların gidecekleri alanlar güvenilir mekanlar açmak yerel yönetimlerin sorumlulukları arasındadır: Bu (yaşlı yaşam) merkezlerin esaslı yaşlıları evden çıkarma projesidir (27, 65, K, Emekli). Katılımcıların önemli bir kısmı yaşlıların bu merkezler sayesinde daha fazla sosyal alana katılabildiğinden (10, 45, K, Uzman) ve sosyalleşebildiğinden (08, 34, K, Uzman) söz etmektedirler.

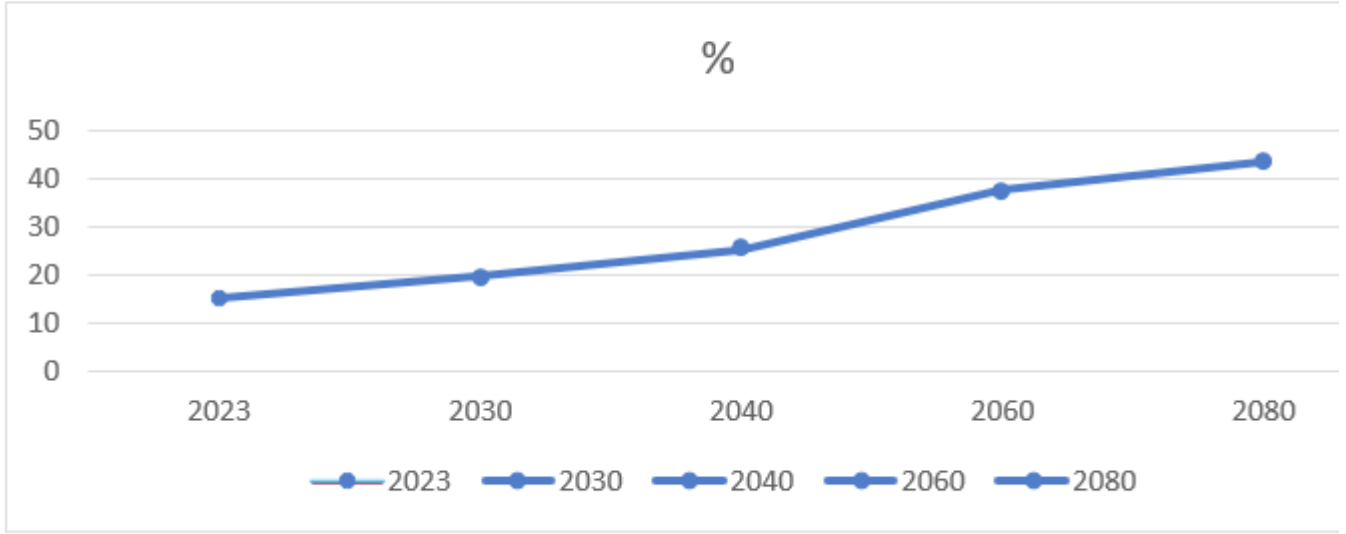
Yaşlılar için kentte yalnızlık önemli bir problem olmaktadır. Belediyelerin sosyal yaşam merkezleri özellikle evlerinde yalnız yaşamak zorunda kalan yaşlıların kaliteli zaman geçirebilmelerine yardımcı olmaktadır (11, 41, E, Uzman). Kentte yalnız yaşayan ve evlerinden çıkabilen yaşlılar genellikle vakitlerinin çoğunu park, çay bahçesi, kahvehane, lokal ve bahsedilen merkezlerde geçirmektedirler. Yaşlılar günün belirli zaman dilimlerinde bu merkezlere gelerek sohbet etmekte, dinlenmektedirler.

İleri yaşlarında evden dışarı çok fazla çıkamayan bazı yaşlıların yaşam merkezlerindeki sanatsal faaliyetler aracılığıyla evden daha fazla çıkabildikleri belirtilmektedir. Yeni arkadaşlıklar kurulmakta hatta bu arkadaşlıklar torunlarını evlendirilmeye kadar varabilmektedir: 90

yaşında kadın üyemiz sağlıklı, hatta yürümesi güzel, ancak evinden çıkmıyor. Bir iki defa geldi buraya. Daha sonraları her Cuma Türk sanat korumuz için süslenerek gelmeye başladı (08, 34, K, Uzman). Kentte yaşayan yaşlılarda zayıflayan sosyal ilişkilerin telafisi adına (bu merkezler) yeni arkadaşlar edinebilme imkânı sunulabilmektedir (28, 65, E, Emekli). Kendi akranları ile iletişim kurmaya bu merkezler olanak sunabilmektedir.

Diğer kuşaklarla ilişkiler adına belediyelerin sosyal yaşam merkezleri ile diğer kuruluşlar arasında karşılıklı ziyaretler yapılmaktadır. Yaşlılar bu kapsamda çocuk esirgeme kurumu ya da belediyenin kreşlerindeki çocukları ziyaret etmektedirler. Merkezlerde kimi zaman birkaç grup oluşturup her hafta bir grup Çocuk Esirgeme' ye gidip dedelerin ve ninelerin çocuklara hikâye okuma günleri, kitap okuma günleri düzenleniyor (14, 60, K, Amir). Katılımcı, kimsesiz çocuklara yönelik yapılan bu etkinliğe merkezdeki yaşlıların yüzde doksanının katılımda istekli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca belediye çalışanı katılımcı (03, 30, K, Uzman), yaşam evlerini ziyaret eden gençlerin yaşlılar ile sohbet ettiklerini birlikte müzik dinlediklerini ve fotoğraf çektiklerini belirtmiştir. Her iki durumun da yaşlıların aktifliklerine olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

◀ **Tablo 1.** Nüfus projeksiyonlarına göre, Türkiye’de yaşlı bağımlılık oranları (%)

Kaynak: TÜİK, Haber Bülteni: İstatistiklerle Yaşlılar, 2017.

Tablo 2. Yerel yönetimlerin yaşlıların aktifliklerini arttıran hizmetleri.

• Ücretsiz toplu taşıma.
• Kaldırım ve çevre düzenlemesi.
• Ücretsiz hela ve hijyenik çevre oluşturma.
• Sosyal tesislerde indirim.
• Şehir içi- dışı geziler.
• Sabah sporu ve yüzme.
• Yemek ve sohbet organizasyonları
• Eğitim, seminer faaliyetleri.
• Konser, sinema ve tiyatro etkinlikleri.
• Yaşlılık haftası etkinlikleri.
• Sabah sporu ve yüzme

Kaynak: Görüşmeler sonucu yazar tarafından hazırlanmıştır.

Sonuç

“Yaşlılık döneminde işe yaramak, bir yerlere etki etmek, yaşlıları motive etmektedir.”

(Sosyal Hizmet Uzmanı)

Yerel yönetimlerin yaşlı aktifliğine katkısı çevre düzenlemelerinden, kültürel etkinliklere; gönüllü organizasyonlardan, sosyal yaşam merkezleri hizmetlerine kadar pek çok uygulama üzerinden elde edilen notlar belirli bir düzenlemeye tabii tutulup yazıya aktarılmıştır. Yerel yönetimlerin yaşlıları aktif kılıcı hizmetleri iki boyutta değerlendirilebilir. Bunlar, aktifliğe dolaylı ve direkt katkı şeklinde sıralanabilir. Öncelikle dolaylı katkılardan söz edecek olursak, yerel yönetimlerin çevre düzenleme ve çeşitli ekonomik yardım hizmetleri sayılabilir.

Yaşa bağlı bedensel gerilemelerle birlikte bazı yaşlılar kamusal alana çıkmakta zorluk yaşayabilmektedirler. Kaldırımlar ve toplu yaşam alanlarındaki donatıların yaşlılara uygun olmaması bu durumun başlıca nedenleri arasında sayılabilir. Bu doğrultuda apartman girişleri, kaldırım, yaya geçidi ve park/bahçelerde belediyelerce yapılan çevre düzenlemeleri yaşlıların aktifliğine dolaylı katkı sağladığı söylenebilir. Ücretsiz umumi tuvaletlerin yaygınlaştırılması, sosyal tesislerin yaşlılara özel indirimler hatta kimi yerlerde ücretsiz çay ve su servislerinin olması da bu çerçevede değerlendirilebilir. Özellikle yerel yönetimlerin yaşlılara sağladığı toplu taşımalarda indirimli seyahat ayrıcalığı onların sosyal katılımını teşvik ettiği belirtilmelidir.

Diğer taraftan yaşlıların aktifliğine direkt katkı sağlayan hizmetler arasında belediyelerin mahalle düzeyinde yapmış oldukları sosyal sorumluluk projelerine yaşlıları dahil etmeleri sayılabilir. Bu gönüllülük faaliyetleri arasında kurslarda eğitmenlik ve toplumu bilinçlendirme faaliyetleri ilk sırayı almaktadır. Belediyelerin

tüm yaş grubuyla birlikte yaşlı vatandaşların da yararlanabildiği gezi, eğitim, atölye, seminer, spor faaliyetleri de yaşlıların aktifliklerine direkt katkı sağlayan hizmetler olarak değerlendirilebilir.

Yaşlıların aktifliğine direkt katkı sağlayan onlara özel belediye hizmetleri içerisinde yaşlıların kullanımına tahsis edilmiş sosyal yaşam merkezi ve alanlar başta gelmektedir. Bu merkezlerde yaşlılar sosyalleşmekte, hobiler geliştirmekte, kaliteli zaman geçirmekte ve yer yer üretim yapabilmektedirler. Merkezlerdeki gönüllülük etkinlikleri, sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetler ile çeşitli proje ve ziyaretler yaşlıların aktifliğine hizmet etmektedir. Özel gün kutlamaları ve yaşlılar haftası etkinlikleri yaşlılarda başlıca aktiflik artırıcı faaliyetler arasında sayılabilir. Sosyal yaşam merkezleri gibi mekanlarda yemek toplantıları, dini sohbetler ve deneyim aktarım faaliyetleri de bu çerçevede değerlendirilebilir. Özellikle yalnız yaşayan yaşlıların evlerinin dışında gidip günün belirli vaktini burada geçirme imkanına kavuşabilmektedirler.

Yerel yönetimlerde yaşlıları aktif kılan hizmetlerden ücretsiz toplu taşıma, şehir içi ve dışı geziler çalışma yapılan ilçelerin tamamında; eğitim ve seminer hizmetleri ile çevre düzenleme tamamına yakınında, sanat atölyeleri, sinema ve tiyatro pek çoğunda, yaşlılara özel yemek, dini sohbet ve sabah spor programları çok azında yapıldığı gözlenmiştir. Yerel yönetimler yaşlılara yönelik politikalar oluştururken genellikle yaşlıların fikirleri alınmamaktadır.

Yaşlılık döneminde işe yaramak, bir yerlere etki etmek yaşlıları motive ediyor (02, 32, E, Uzman). Sonuç kısmının başlığa taşıdığımız alıntıdan hareketle yaşlıların toplumda aktör olarak görülme isteği bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu durum salt özneye halledilecek bir şey olmadığı, toplumsal sisteme yani yapıya da iş düşmektedir. Öncelikle kentte yaşayan yaşlılara yönelik “aktif yaşlı” anlayışının yerleşmesi gerekmektedir. Ayrıca yaşlara yönelik

çeşitli hizmet ve uygulamaları planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda en önemli sorumluluk yine kamuya, kamuda da yerel yönetimlere düşmektedir. Belediye hizmetlerinin yaşlıların aktifliklerine katkısını inceleyen bu çalışmada, alana mütevazı katkı hedeflenmektedir.

Ek 1. Katılımcı Listesi

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Mesleği
1, 40, E, Uzman*	40	E	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
2, 32, E, Uzman*	32	E	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
3, 30, K, Uzman *	30	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
4, 28, K, Uzman**	30	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
5, 28, K, Uzman*	28	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
6, 45, K, Amir**	45	K	Müdür ya da Birim Amiri
7, 27, K, Uzman**	27	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
8, 34, K, Uzman*	34	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
9, 57, E, Amir*	57	E	Müdür ya da Birim Amiri
10, 45, K, Uzman*	45	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
11, 41, E, Uzman*	41	E	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
12, 55, E, Emekli**	55	E	Emekli
13, 45, E, Amir*	45	E	Müdür ya da Birim Amiri
14, 60, K, Emekli*	60	K	Emekli
15, 45, E, Amir*	45	E	Müdür ya da Birim Amiri
16, 45, E, Amir*	45	E	Müdür ya da Birim Amiri
17, 50, K, Amir**	50	K	Müdür ya da Birim Amiri
18, 40, K, Uzman**	40	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
19, 35, K, Uzman*	35	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
20, 40, E, Amir*	40	E	Müdür ya da Birim Amiri
21, 32, K, Uzman**	32	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
22, 60, E, Amir **	60	E	Müdür ya da Birim Amiri
23, 40, K, Uzman**	40	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
24, 42, K, Uzman*	42	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
25, 42, K, Amir**	42	K	Müdür ya da Birim Amiri
26, 45, K, Uzman**	45	K	Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog ya da Psikolog
27, 65, K, Emekli*	65	K	Emekli
28, 65, E, Emekli*	65	E	Emekli
29, 68, E, Emekli**	65	E	Emekli
30, 68, E, Emekli*	65	E	Emekli

*Araştırmada referans verilen katılımcılar

**Araştırmada referans gösterilmeyen ancak analize dahil edilen katılımcılar

Kaynakça

- Achenbaum, W. A., Weiland, S., & Haber, C. (1996). *Key Words in Sociocultural Gerontology*. New York: Springer Pub Co.
- Akarsu, S. (2014) *Sosyal Belediyecilik Zeytinburnu Belediyesi örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Aydiner Boylu, A., (2013). *Aktif Yaşlanma ve Yaşam Boyu Öğrenme*. VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi, 23-25 Mayıs 2013, Karabük.
- Baran, A. G. (2012). Aile ve Yaşlanma. içinde A. Kasapoğlu & N. Karkıner (Ed.), *Aile Sosyolojisi* (135-165). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları: Eskişehir,
- Baran, E., & Bahar-Özvarış, Ş. (2012). Yaşlılık döneminde sağlığın geliştirilmesi. içinde *Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler* (25-30) (1. Baskı). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Baran, A., G, Kurnaz, Z., (2013). *Aktif Yaşlanma ve Yaşlılık Algısı*. VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi, 23-25 Mayıs 2013, Karabük.
- Ceylan, H. Ayar, M., Günel, Z. (2015). "Küresel ve Yerel Perspektiften Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar ve Uygulamalar". içinde M. Şentürk ve H. Ceylan (Ed.) *İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durum Araştırması* (61–106). İstanbul:Açılım Kitap.
- Cockerham, W. C. (1991). *This aging society*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall.
- Creswell, J.V. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (2. baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kalinkara, V. (2011). *Temel gerontoloji : yaşlılık bilimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kalinkara, V. (2013). *Yaşlılık Yönetimi: Yaşlanmakta Olan Toplumlarda Öğrenmenin Rolü*, VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi, 23-25 Mayıs 2013, Karabük.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Moody, H., R., Sasser, J., R., (2012). *Aging: Concepts and Controversies*, (7th ed.) Los Angeles: Sage.
- Otrar, M., Kurtkapan, H. (2015). *Nitel Araştırma: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu*. içinde M. Şentürk ve H. Ceylan (Ed.) *İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durum Araştırması* (128–229). İstanbul:Açılım Kitap.
- Powell, J. L. (2006). *Social theory and aging*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield Publishers.
- Şentürk, M. Altan, R. B. (2015). *Giriş İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. içinde M. Şentürk ve H. Ceylan (Ed.) *İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durum Araştırması* (13–35). İstanbul:Açılım Kitap.
- Turner, B. S., & Tatlıcan, Ü. (2011). *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- TÜİK, (Türkiye İstatistik Kurumu), (2018). *İstatistiklerle Yaşlılar 2017*, <http://www.tuik.gov.tr> Ankara, (erişim tarihi: 15.03. 2018).
- UN, (2013). *World Population Ageing*, <http://www.un.org/en/WorldPopulationAgeing2013.pdf> s. xii, (erişim tarihi: 22.09.2014).
- UNDESA, (2015). *World Population Ageing, 2015*, (Çevrimiçi) http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf, (Erişim tarihi: 2.01. 2017).

- Victor, C., R. (2005). *The Social Context of Ageing*. New York: Routledge.
- Weeks, J., R. (1984). *Aging, Concepts And Social Issues*. Belmont, Calif, Wadsworth.
- Yalçın, Y. (2013). *Aktif ve Sağlıklı Yaşlanmada Medyanın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme*. VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi, 23-25 Mayıs 2013, Karabük.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.